

БЕЛАРУСЬ

Адрес рэдакцыі і адміністрацыі:

Менск, вог. Губэрнатарскай і Падгорнай вуліцы, другі дом Газетаў (б. Сельшчынага), кв. 13.

Публіцы мусяць быць чытальна напісаны і на адным боку паперы. Ня прынятыя рукапісы аўтарам не зьвяртаюцца.

ДРУГІ ГОД ВЫДАНЫЯ.

ВЫДАНЫЕ УСЕБЕЛАРУСКАГА ВЫКАНАУЧАГА КАМІТЭТУ САВЕТАУ.

№ 60 (170). Пятніца, 18 га сакавіка 1921 г.

18 сакавіка 1871 году радзіла Парыжскую Камуну. Сьвята яе 50-дзiesiąтых гадавін няхай паложыць фундамент Усясьветнай Камуны.

Няхай жыве сусьветная Камуна!

Ад мук няволі, з ланцугоў прыгону чым далей, тым болей звальняецца працоўны народ усяго сьвету.

Злая пара прыгнёту, глуму і зьдзеку над ім нясьціханна адыходзіць ад нас, гіне ў зьнябыцці, прападае з жыцьця ў часьцей і свабодней і вальней шлях да поўнага вызваленьня працоўных грамадаў.

Кожны год адкрывае новыя старонцы блізкіх дзён сусьветнай Камуны. Кожны год упісвае ў гэтыя старонцы значныя словы з гісторыі вялікага, мнагавяковага змаганьня працы з капіталам, бедна-ты—з багацьцем.

Колькі старонак у гэтай кнізе напісаў ужо рабочы люд! Якой вартасці, сілы і значнасьці занесена туды слаўных здареньняў магутнага змаганьня!

Разгорнем гэту кніжку — „Кніжку паўстаньня!“ Разгорнем і прачытаем.

Сягоньня ж сьвята ў памяць, у славу, у часьць таго найзначнейшага вырыву з доўгай упартай барацьбы працоўнага народу з сваімі катамі, сягоньня сьвята, якое завецца—Днямі Парыжскай Камуны.

Сягоньня пяцідзесьцігодзьдзе Парыжскай Камуны.

Пяцьдзсят гадоў таму назад пісалася яе гісторыя.

18 сакавіка 1871 году парыжскі рабочы, вынесшы яе ў ідэі, вытварыў у жыцьцё...

Зьменьнікі, здрайцы, прадаўнікі, пьганьне буржуі, крывавае генэралы,

згубішышы краіну і зьбіраючыся абурьца на яе волю—18 сакавіка 1871 году ачысьцілі свабодную зямлю свабоднага гораду. Парыжскі працоўнік узяў на сябе яго ахову, як калыбель свабоды. І стаўшы гаспадаром, стварыў Камуну—Парыжскую Камуну. Чырвоны сьцяг распасьцірае над Парыжам.

72 дні жыцьця поўнага кіпучай чыннасьці, найбагатшага творчасцю звольненай працы, асіянага вагromністымі заданьнямі і ў той час поўнага сьвятое трывогі, няўвераных парашэньняў, сумленных крокаў—вось гісторыя Камуны.

Далей сьмерць. Сьмерць—не чуваная, стойкая, упартая, адважная і сьвятая.

А разам, нараджэньне і сьмерць і 72 дні жыцьця Парыжскай Камуны—то пралёт, то зьвястаньне, то першы ўступ к Камуне Беларускай, Расейскай, к Камуне ўсяго сьвету. Памёршае цела Парыжскай Камуны пусьціла ў гады сваю душу. І душа яе радзіла Вялікі Ақпяр 1917 г.

Няхай жыве Камуна!

Далей новыя старонцы кнігі. Далей пішам мы іх сваёй барацьбою на працягу ўжо чатырох гадоў.

Беларускіе сяляне, беларускіе рабочыя—рвань працоўны народ Беларусі будуюць Камуну, а поруч яго браты ў Расеі, на Украіне, у Італіі, Германіі—на ўсём сьвеце.

І окліч гэтага змаганьня:

Няхай жыве Сусьветная Камуна!

Сьцяна фэдэралістаў *).

Між памятак другіх, пакінутых сякал

Аб днёх Парыжскае Камуны сьведчыць нам

Найболей усіх—то памятка адна Фэдэралістаў згубленых сьцяна.

Крывава чэрвень памятнага году Хаваў тут змогінуць свабоду

Рыкамі Т'эпа дзіхага трыпана

Захлэбшысь уцежай перамогі

Над храбрай жменьай камунараў,

Сюды вялі Парыжскіе дарогі

Ваяк захоплены на кары.

Дзсяткі, соткі зможаных на полі

Бойкі доўгае і ўпартае за волю

Варужжам гналіся к сьцяне

Змайсьці спачынак у вечным сьне.

І дні, і ночы доўга не змаўкалі

Крывавага катаў стрэлы над сьцяном

Сыноў Камуны грамадою

Няўсьціжна кулі там нізкі.

Лілася кроў. Адвагай цвёрда гвартаваны

Пакорна лёс страчалі вэтэраны

Раджанай жыць у паўстаньні громах і пярону

Няўспешнай расьцьвісьці Вялікае Камуны...

Прайшлі гады, і кроў пралітая вялі

Вяком пакінута на памкі знак

У крыві зацэўхайся жалезам

І каменні цвёрдымі Лапэза.

Вось кожны год у сьвята Гадавін

К сьцяне той ідуць рабочыя Парыжу

Адаць Камуне свой успамін,

Пабыць душою з ёю бліжай.

І на узгорках ўзрошчаных магілаў

Братоў у іх спячых, камунараў

Набрацца к бойжам далышым сілаў,

Паддаць адвазе гелабшай жару.

Цішка Гартны.

13/III 21 г. Менск.

* Сьцяна фэдэралістаў—гэта паркан на могілках для Парыжу, дзе расстрэльвалі камунараў. Камунары зваліся яшчэ в фэдэралістамі, ад слова фэдэрацыя (вакруга).

72 дні Камуны.

Ужо за некалькі месяцаў да агалашэньня Камуны, парыжскіе рабочыя сталі глуха недавольнічаць. 4 сьнежня 1870 году была абвешчана імперыя Напалеона III і абвешчана Рэспубліка. Рабочыя Францыя стала надзецца, што пасля гэтага ваяныя справы супроціў увайшоўшага ў край ворага пойдуть паспешней. Аднак змаганьне свабоды Францыя, якім кіравала лепшая кірунку, але ўсё пагоршвалася. Запанаваўшая буржуазія паказала сябе зусім ня лепшай за правьцельства паровае.

Разам з гэтым францускіе рабочыя ўсё болей перакопваліся, што пераход уласці ад адных капіталістаў к другім, ніколі не мяняе становішча. Астаецца той самы прыгон, толькі пад новай маскью. А маўчы гэткае перакананьне, парыжскіе рабочыя ўсё болей і настайней пачалі трымацца той думкі, якая дыктавала ім патрэбнасьць узяць уласць у свае рукі, каб адначасна павясьці ўпартае змаганьне і са сваім і з чужаземным капіталам. Спроба гэтага і была зроблена 8 і 31 ақпэбра 1870 году, а потым 22 январа 1871 году парыжскіе рабочыя з аружжам у руках падняліся супроціў буржуазіі, але ўсё тры разы тагачаснае абстэвіны перашкодзілі паспеху.

Між тым абурэньне парыжскіх рабочых расло з кожным днём. Прадурьніцтва, якое чыніла буржуазія ў час наступу прусакоў, а бачная ўсімі зьмена на канаводаў, выяўлялася ўсё ясьней і ясьней. Вяўляючы равей, што яна ве аддасць ніводнае пядзі зямлі ворагу, буржуазія потым аддвала яму цэлых два вокругі, вялікі грашовы выдат (квартбучыю) і ўдускала яго ў Парыж, абятолькі ахаваць свае скарбы і сваю уласць ад працоўнага народу.

Але сьмерць яго скончылася, калі буржуазія задумала разброць нацыянальную гвардыю, складзеную з парыжскіх рабочых і часткай з дробнага мяшчанства. Нац'янальная гвардыя атрымала сьвё

аружжа ў той час, калі Парыж адбіваўся ад нап'ску ворага. Сябе гарматы яна адліла на грошы, сабраныя пад п'скаю. Вось гэтым узброеным яна валодала на поўнаму праву. Але калі яна складалася ў вялікай большасці з працаўнікоў Парыжу, дзек гэтага было досыць, каб адабраць ад яе аружжа. Аднак буржуазія абмылілася ў сваіх в'ражунках.

Спраба адабраць аружжа ад Нацыянальнай гвардыі сілай сустрэла дружна адпор усіх парызскіх рабочых, і войска, пасланае буржуазіяй яго адабраць, павіна было ганьбоўна адступіць, згубіўшы палоннымі двух генералаў і адзін полк, які цалкам перадаўся на бок рабочых. Разгром быў поўны. Тады буржуазія правіла п'скаю рашыла разам з арміяй і ўсёй буржуазіяй пакінуць Парыж і пераехаць у блізкае в'аму горад Версаль, каб там згуртаваць новае войска, дагучыць яго к старому і заваяваць Парыж.

Заваяваць Парыж!
У гэтых словах буржуазія разумела: заць кроў усякае страмленьне рабочых вызавальнае ад яе прыгнёту і аднавіць поўную сваю уласць.

Як бы то ня было, 18 сакавіка 1871 году апошніе міністры муселі ўцячы, а 19 раніцаю Парыж праведуў аб'п'ўнай п'бедзе рабочых. Улада ў Парыжы перайшла да Цэнтральнага Камітэту Нацыянальнай гвардыі. Неабходна было ў гэты момант п'йсці ў дагоні за адступіваючым буржуазіяй і заць ёй рашучы удар. Некалькі члены Камітэту энэргічна стаялі на гэтым. Большасць правядзёраў пралетарыяту аднак ішчы ня мелі тае практыкі, якая м'ецца хаць у нас цяпер, што буржуазіяе трэба б'ць, б'ць і б'ць ня сьм'яючыся. Гэта г'ма мая буйная абм'дка 1871 г., і ён тлумачыцца здарушыся пасыла выдучы.

Цэнтральны Камітэт ужо 19 га сакавіка раніцаю вып'сць у пр'к'мац'ю, у якой заклікаў парызжаных рыхтаваць да выбару сваёй улады.

"Вы уважылі нас арганізавань абарону Парыжу і вашых правоў, казалася ў гэтай адо'ве, — мы гэтае д'ручэньне выказалі і зьвярталем вам яго, таму што не дабіваемся заняць месца тых, яно толькі што с'кнула "ч'раюнае абурэньне".

Мы казалі, — гэта была абм'дка, бо момант вымагаў перш за ўсё неадкладнага змаганьня, наступіла яна. Але я розьняцца гэты пашанотныя адносіны да вышэйшай улады народу ад крывітых г'м'таў тых, хто не б'ваў ні зьверствам, растрэлам і зьд'екамі наладжвалі і ўмац'валі сваю ўладу.

Надгатука да выбару пачалася апражэ і цягнулася ў працягу 8 д'яў.

У працягу гэтых д'яў мэры гораду, якія былі пр'д'ягнуты да выбару, бо ў іх хаваўся выборчы с'п'с'к, пр'д'яжлі ўсе п'гугі, каб даць буржуазіяе в'сраць часі ўмацавацца. На г'дз'яны адзакны і старавыні, 28 га сакавіка выбары Камуны адбыліся. 100 тысяч чалавек узброенай нацыянальнай гвардыі і аграмадна натаўп рабочых мужычын, каб і дз'яцей з'шоўся на іх д'яў, каб пр'в'ітаць сваё новае, выбраное ім, пралетарскае пр'в'іцельства.

Ч'рвоныя сьцягі сьвятучы на разьв'ань над людзьмі

грамадамі. Магутныя гукі "Марсэлезы", падхопленыя п'скаю і р'с'т'рамі, в'л'юшымі свае гукі з галасамі аграмаднага люцькога натаўпу, заглушалі, як перад'юць удзельнікі, громы гармат.

"Імем Народу абв'яшчаецца Камуна," пачуўся г'лаз. І шмалікім, магутным, г'розным крыкам: "Няхай жыве Рэспубліка! Няхай жыве Камуна!" адказаў адг'галос а парызскіх пралетарыятаў. Гэты крык абв'яшчуў пачатак таго н'м'г'д'овага змаганьня суц'ветнага пралетарыяту з сув'етным капіталам, які п'япер аб'мае ўсе краіны сьвету.

Камуна ў той жа дзень 28 га сакавіка ўзяла самым старажытным чынам за прыду. В'д'ушы адозву, у якой выжудалася характар і задзельні ворага пр'в'іцельства, яна пр'ступіла да практычнай працы. Гэтая праца была г'ладоўным чынам п'к'равана на в'рашэньне бягучых п'таньняў, на в'ршыньне тых бе'з'д'д'ных п'таньняў, янога в'м'г'лі пр'сутнасць ворага, і тое безгалосе, якое г'м'ы вораг пакінуў па сабе. Аднак т'е дэкрэты, якія патрабавала Камуна выд'ць, а з'начыцца — аб'кв'атарах, аб'т'м'нах п'зачковы абавязаньняў, аб нацыянальнай гвардыі і аб п'зачковых касях — гэтак жа добра, як ішчы м'е м'е, паказалі пралетарыяту, што Камуна — гэта яго ўлада, яго пр'в'іцельства. Адменавань за к'в'атары адменавань выкл'таў, з'мена заўс'б'данай арміі — Народнай, а імяна, нацыянальнай гвардыі, з'явілася заар'удчай руйнац'яй старога буржуазнага сьвету.

Буржуазія в'етмі д'р разумела небаж'п'ку і дз'янь гэтага, як толькі армія яе даволі ўважыла, а ў гэтым французскі буржуазіяе шмат дапамог яе учараць вораг, б'в'чешай арыяцель — прускіе юнкеры. Яна перайшла ў наступ. Сід'у яе, пасыла г'го, як яна атрымала ад прускай буржуазіяе назад падар'ны, было даволі. Але перш яна п'старалася ішчы аслаб'ць ворага, пр'казавшы сваім с'лугам-чыноўнікам сабап'раваць працу. Гэты пр'каз быў п'слуханымі яе ч'лакам вып'ўненым цалкам і пр'в'ёс Камуне страшэньне перш'кодны.

Надта кароткі б'ў тэрмін, каб Камуна п'с'п'елі п'будаваць свой уласны апра'т. У першых д'б' красавіка в'рсальская буржуазія, згуртаваўшы аграмадную армію з вялікай колькасцю гарматаў, пачалі р'гулярнае наступленьне. Шматлікая арг'т'ерыя дамагалі яе ў ш'пеху 3-га красавіка п'апысьце п'д'рабавалі зраб'ць в'лаку, але апошняя аяконч'ла ся наудачы. Наступіла в'еяшчы ўмац'нілася. У гэты ж д'яў французская буржуазія з'яўла сваю маску і паказалі свой апраўны твар. Зап'ольне ён п'гоняне падлягалы і тым зьд'екам і большай частка іх была р'сп'рэяна. Змаганьне, адчак, усё раігаралася. Камуна р'д'д'д'лі, але аднаго д'яў, як львы. Зі кожнай ф'рт, зі кожнаму п'зач'ю буржуазіяе пр'ходзіла д'р'га п'лац'це. Але перавес с'д, аслабіла арг'т'ерыі, б'ў надта в'л'к. Апошняя руйнавала ц'л'е с'яленьч, фарм, і толькі тады ворагі атр'м'валі магч'масць узяць тую, ці ішчы мясцовасць. Гэтае няроўнае змаганьне за Парыжм п'г'нулася каля паўтары мес'цаў. 21 га мая толькі, і то

дзякуючы апрадзе, в'рсальскі арміі ўдалася ўварвацца ў Парыж. Камуна г'нула. Гэта бачны ўсе, д'е парызскі пралетарыят і арганізавань пр'м'сць бурж'яў д'р'га з'м'лаць за сваю ўрач'ную сва'оду. Д'пшы с'м'рць ч'м'с' адч'а ворагу. Кожны п'асоб'ны во'р'д, кожны п'асоб'ны квартал, амаль ня кожны п'асоб'ны дом пераходзілі да пераможцаў толькі п'с'ля ўд'ар'га, крывавага бою. Здавалася, увесь парызскі пралетарыят наст'яж'на з'аг'нуць разам са сваёй Камунай. 7 д'яў выд'ся крывава барацьба. 7 д'яў яшчэ

парызскі пралетарыят, г'нуць, зацьв'ў цяжкіе ўдары сваёму ворагу.

Першы адзельні буржуіні арміі ўварваліся ў Парыж 21-га мая, але то б'кі 28 га крывавае буржуазіяе магла с'веткаваць сваю перамогу.

Парызская Камуна з'аг'нула, але яна адзнач'ла шлях, п'а яким пралетарыят п'ав'н'ісць. Гэта шлях в'яшч'аднага змаганьня. Гэта шлях, які п'ав'н'ісць пр'в'ісць да няўт'р'ыванай з'губы капітал, да нямінуць і поўнай перамогі над ім.

А Вайцяхоўскі

Дні Парызскай Камуны.

Калі зг'нуўшы Імперыялістыч'ны лад Францыі б'ў з'аг'п'чан, а замест яго зацьв'ялася ч'с'с'вае пр'в'іцельства, на ч'ле якога сталі бурж'уа-эрадыкі, рабочы клас аб'раў пачуў, што яму ад г'г'гага ня стане лягчэй. Ён ведаў, што Рэспубліка аш'нулася ў руках такіх людзей, якія апра'т зрады, нічога не пр'в'ісць рабочаму класу, але нейкі час не хаць пад'маць проці яго аружжа, баючыся ўнешніх ворагаў — прускаю, якое заваяваў край і парызскі сталіца. Але хутка пралетарыят убачыў, што ўнутраны вораг для яго п'мат стр'ш'ей, чым унешні. Рабочы бачалі, што буржуазіяе пр'д'стаўнікі Т'р'іх'эўраб'н'ішчы ішчы, як ішчы антанур'кі і пр'д'уды рабочых інт'а'р'оў, стараваліся ў рэвалюц'янай крывавай барацьбе слаб'ць сьляды сваёй пр'ст'упнасці. Рабочы чулі нібы рэвалюц'янае п'ваўн'і, д'д'т'х ліберальных парызскіх д'путатаў, але па іхняй справе бачалі, як уся гэта банд'староц'на ўсімі сп'с'абамі аслаб'ць шыра рэвалюц'янае дух пралетарыяту, каб як найхутчэй зноў д'ць запанаваць ч'р'ной р'ад'чы.

І вось, паміж рабочым Парыжу ўсё мацней і мацней пач'нае р'д'вацца в'л'к: "Няхай жыве Камуна", і што гэтае сьвятло, абавязак і яго права. Палітыка пр'д'д'ц'ляў не тавала ніякіх сумленьняў. 18 сакавіка (марта) 1871 г. роўна 50 гадоў таму назад, рабочы клас стаяў над Парызжам разьв'іваючы Ч'рвоны Сьцяг Камуны, ахвараваны ў кроў рабочых.

А Т'р'іх'эўраб'н'ішчы контр-рэвалюц'янараў, а куч'ю ген'ералаў і блізках сабе і буржуазіяе, уцякае ў Версаль.

Парызж апынуўся ў руках пралетарыяту, які зраў з'яўся за ўнутраны распрадык ж'ц'ця, каб як найхутчэй і над'д'лей пр'в'ісць у ж'ць ц'б' сваёй в'л'к.

"Няхай жыве Камуна".

Д'шоў і ўсімі думкамі аддаўся пралетарыят гэтай справе і нават пакінуў г'нацца за р'эакц'янаю б'анд'ю Т'р'іх'эўраб'н'ішчы, засеўшы ў Версаль, пачаў тама боваць сваю армію в'яр'уючы туды жанар'у, п'аліц'яскіх і усіх ч'р'ас'оц'яў для яых Парызскае Камуна была вострым нажом у сэрцы.

А што ж камунар?

Як з неадзінамі стараваньне ўалліся за п'будову новага сацыялістычнага пр'с'адз'ага ладу, куды п'ав'н'ісць б'лі ўвайсць ўсе вокруці Францыі, увесь народ, усё ч'лавецтва.

У працягу самага кароткага часу Камуна змагла ц'б'

тым рад'м дэкрэтам вып'аўч'ць мога п'аж'д'н'яну раб'отага класу.

Фабрыкі і заводы былі перададзены ў уласнасць рабочых; парку і школа былі аддзелены ад г'сударства, с'п'эна пр'ст'упныя ч'н'насць маанаст'роў, дзе было п'ахована шмат ж'в'ых людзей — б'ў з'усім з'аг'н'ожан бурж'уіза г'б'т. На адд'в'д'ных п'асадах усюды б'лі п'асаджаны сам рабочы, якіх уп'аўнаважылі на г'та в'бару. Трэба было дз'в'іцца той выт'р'валасць і пад'яц'цю духа, з якою йшла гэта праца. Камуна усё зр'бла для пралетарыяту, што толькі змагла.

Рабочы клас, заваяваўшы сабе волю, у самы хуткі час п'асп'еў, як бы т'ерадыц'ц'с'б' г'мадз'яч'ства Парыжу. З'аг'нулі вулічныя зладз'я і збойцы, відзе ня ч'в'іс'он кража, нават з'аг'нулі ц'л'е легіён блудн'ік, які б'лі прагож'с'ц'ю капіталістычнага строю.

Трэба было так сама дз'в'іцца і тэй сумленнасці і ч'с'с'насьці камунараў, з якою яны в'ялі гэту працу, не раўнячы ўвесь час увагі да сябе перад тварам усяго народу.

Але ня глядзячы на ўсё гэта, малады і не вольты Французскі пралетарыят ня зног' утрымаць уласць у сваіх руках. Камуна мела дужа шмат абм'длак, якіе большаю часткаю раб'іт'ся на нес'в'ядомасці маладых камунараў. Самая в'ажная абм'дла гэта тая, што парызскі пралетарыят баўся сілкам рас'п'с'юдж'ць сваё рэвалюц'янае ч'н'насць на д'ругіе вокруці Францыі, а м'с'л'у, што ўсе рабочыя і с'яляне с'таюць гэты момант і самі далучыцца да іх. Алч'орнае р'эакц'яна ўсімі с'імаі даваць замеры паўстаньня ў д'ругіх г'валдох п'ав'н'іц'яч'ч'юч'я ў гэтым сьвае п'аб'оль і ч'р'воны сьцяг камуназму ўвесь час красав'аўся толькі над Парызжам.

З'атым адсуг'насць д'с'ц'п'л'ны паміж камунараў, аслаб'тва пам'ж радоў рэвалюц'янай арміі, дзе б'лі п'мат с'м'ленны і самаатварны б'а'ц'роў, але ня было добрага пр'в'ід'ч'р', — в'ось т'не пр'ч'ны, якіе змусілі Парызжкую Камуну с'ц'ць ахвар'ау ч'р'вай р'эакц'яі. Што д'д'ч'яц'ца с'ял'н'ства, яно так сама ня пр'х'л'на г'лдз'ела на Камуна, дзякуючы злознай пр'вакац'яі Т'ераўскіх шп'ідаў, якіе кішы — кішэлі па ўсіх г'валдох і пр'в'н'іц'ях Францыі. Яна разнаст'а непрадз'в'іч'е ч'уткі аб камуне і камунараў, в'д'з'раачы на яе сам'е страшэньне і злосныя п'д'б'ткі, каб толькі п'атушыць

рэвалюц'янае агонь у сэрцы французскага народу.

І вось зноў д'ні Камуны хутка засьп'яюцца ч'р'нымі хмарамі. Парызж апынецца ў к'оте св'іх ворагаў. Зноў п'ав'н'ісць барацьба не на ж'н'п'б'е, а на с'м'ерць. Зноў п'аліцца р'акою на вуліцах Парыжу кроў рабочых. Агонь і дым закр'лі яснае, блакітнае неба.

Камунары да апошняй кап'лі кр'ві не складалі св'іго аружжа перад з'ав'ярэўшай буржуазіяй, пак'заўшы гэтым усяму сьвету, для чаго яны жылі, і што яны не ба'яц'я паміраць за свае м'еты.

Аднак яны б'лі зможаны. І замест Ч'р'вонага Сьцягу, п'ач'р'в'ен'яі вуліцы і барыкады ад кр'ві Парызжкую Камуну п'атухла. Але той сьвет, які ад г'г'гага сонца ўд'іўся ў сэрцы рабочых усяго сьвету — не п'атухне ніколі.

Парызская Камуна жыла ўсяго толькі 72 дні (з 18 марта па 28 мая). Яна мела шмат абм'длак, але ўс'амінак аб'б'і нам вельмі д'р'г, як аб'т'р'най г'істарычнай с'р'б'е п'ав'аньня рабочага класу.

Уз'яс'ветны пралетарыят помніць аб гэтай Камуне і г'рмае ў сэрцы поместу згуб'ч'мае — капіталістам і буржуазіяе.

С'в'еткам гэтага будзе в'р'таводзтва прапоўнага народу на ўс'м сьвеце.

А п'алачоў камуны і новага сацыялістычнага строю „ужо й цяпер г'історыя прыкула к ас'т'роме ч'аму с'тупу, ад якога не адд'в'уць іх ніякіе малітвы іх п'поў"...

Луцазарскі.

Узмацняючая сіла.

П'азначыўшыся з рэвалюц'яным рухам французскіх рабочых, міжвольна з'ав'ртаем асаб'ліваю ўвагу на тую ўзмацняючую сілу, якая ч'р'вомаю с'лужкаю пр'аг'н'іць усяд'ж многіх г'ладоў в'л'кай рэвалюц'яі ў 1789 годзе і якая зраб'іла в'л'кі ўпл'ў ў адарэньні д'б'ў камуны ў 1871 годзе. Гэта сіла, валодаўшая французскімі рабочымі ў д'ні іх вялікіх паўстаньняў — была сіла рэвалюц'янага патрыятызму (любасць да сваёй звольнаеі краіны). У 1789 годзе французская рэвалюц'я, выбухнуўшыя некалькі д'няў, абурала і ашаламаніла сваім з'в'ішчам весь стары сьвет каралёў, ф'еад'лаў (з'г'г'г'гах пам'шчыкаў і крывавага бюракратыяту). У слолаху ад яе зарухалі яны в'а'а'а і усюды. Але патрошкы г'р'вага пр'д'стаўніка старога сьвету пералалася ў пасьч'п'нае гуртаваньне імі сілаў для напад' на французскую рэвалюц'яю.

Ужо скоры пасыла яе запанаваць на Парызж і ў большай частцы Францыі сус'д'д'е пр'в'іцельства зраб'лі к'а'ўроў і п'ашлі ў наступ на звольнаеую Францыю. З поўзач' наступілі англічане, з усходу немцы і аўстрыякі. В'б' на Францыю войска рас'еяных ц'ароў Сувор'у, пачуўшы сілу; пад'ялі мац'еж і с'в'е контр-рэвалюц'янары, абур'ушы на рэвалюц'янае народ ц'л'ю кулацкую вакаругу В'ндз'ю.

Для ав'алюц'і пр'ходзіла с'я туга. С'м'р'г'ольная п'аг'р'а пр'б'л'жзалася к б'а бл'жэй, чым на крок. Французскаму народу трэ' было забываць усё і абараняць сваё з'ав'аньн'і. І ён адважна

за гата прыляса. Ц пер як раа і прышла яму на падмогу ўзмацняючая сіла патрыятызму. Атодленне трывога за рэвалюцыю, французскія рэвалюцыянеры злучылі ў сваім разуменні ў адно рэвалюцыю і краіну. Французская рэвалюцыя і абараніць яе значыцца абараніць рэвалюцыю. Вось побач з узрастаннем адзаснасці ў сярцах французскіх рабочых шпарка ўрастання пачуццяў рэвалюцыянага патрыятызму: „Айчына ў небяспецы“ пускаяся кліч вакол. На плячах Парыжу, у палітычных клубках, у казармах і ўсюды араатары пераказвалі гэтыя словы і яны паднімалі ў народзе дух, увівалі ў яго адвагу, сілу і гарт. Рэвалюцыя набірала сілаў, крэпла, магутна і адважала ўсе варожыя нападны.

Так паўтарлася многа разоў, і кожны раз пачуццё патрыятызму працоўных гэтамадаў абудзіла рэвалюцыйную Францыю ад гібелі. Французскія рэвалюцыянеры 1789 году дасталі сабе назву патрыяты — рэвалюцыянеры — патрыяты.

Так было ў Вялікую Рэвалюцыю 1789 году.

У дні Парыжскае Камуны таеж ўзмацняючая сіла вадодала так самі і камунітарамі. Бачачы прадвіненства краіны, якое перш робіла првіцельства Напалеона III, які наўшае Францыю ў вайну, а птым буржуаіна вац я чальны збор з Цьерам на чаге, паваўшы на выданьне ворага на ўсім рэньне рэвалюцыяна Францыі, рабочыя Парыжу запяталі духам абароны рэвалюцыянага гораду, а за ім і ўсёй краіны. Патрабаваўшы сілком ад правіцельства вааружэння сабе, яны атжалі асяродак нацыянальнай Гаарды, узяўшы на сабе ахову вечага гораду. Прадвініцкая правіцельства было вчгана з яго сьцен. Свабода і рэвалюцыя нашпа надзей

ную абяспеку сваіму панаваанню за шыхамі загартаваных сыноў і унукаў Вліізе Рэвалюцыі. І дарэмні былі б патугі пабеда нясуцых прусакаў заўладаць Парыжам, каб усё гэта араілася ня гэ пазна. Але мавент быў прапушчан і надзвычайнае храбрэсьць і рэвалюцыяны понт патрыятыкамунараў не памог справе. Іх спроба адагнаць прусакаў ад сьценаў Парыжу — скончалася невдачай. Гр мады немцаў утхплі ў Парыж. Але і тут сыгрў сваю роль патрыятызм. Замест бойкі і кравазрліцыя — прусакі былі стрэты прапоўным народам на яго вуліцах мугільнай сміхнаю і мёрвай пустатой. Сіла патрыятызму, выказаўшы вялікі стрым набалеунага пачуцця, бяздомага сваім у бурэньнем правіц дзела адвіжываў сьмерцю камуністаў патрыяты па дамьятам пабавіцеляў — пермагла іх свім загартаваным убій сьцені м змоўкам.

Прускі бяслаўна пакінулі Парыж, аставіўшы яго ў руках стварыцеляў Камуны.

Н дзходзіла вайна з класавым ворагам працоўнага народу — буржуазэяй. Пачуццё патрыятызму Сьвет разбулялася духам рэвалюцыянага гмаху.

Нам, рэвалюцыянерам Беларусі, Расей і Украіны, і іншых Савецкіх рэспублік, у сьім цяжкім змаганьні за іх жыцьцё — так самі не павінна гасіцца пачуццё рэвалюцыянага патрыятызму. Наадварот, мы няўстанна мусім яго абуджаць у сабе і ў сэрцах працоўнага народу. Ахова гэв людзі — то ахова Савецкіх рэспублік. Любасць к ім — то задатак нашае сілі і мгутнасці. Топ на рэвалюцыянараў — то ге патрыяты свае сьцхчальнае рэдаімч.

Сьвяткуючы ж дзень памяці вялікіх патрыяты камунараў Францыі будзем цввёрда мь помніць гэта.

Янка-Кліч.

Парыжская камуна і Савецкія рэспублікі.

„Парыжская Камуна была першым дасьледам пралетарскай дыктатуры.“
Энгельс.

Успамінаючы ў дзень 50-й гадаўшчыны гераічнаю Парыжскаю Камунаю, нехтаця пустае пытаньне: што прывяло яе к хуткай пагібелі, што перашкаджала ёй ўзмацніцца і здабыць працу працоўнага народу ўзмацаваць назаўсёды?

Калі рабочыя Парыжу, няўдзячна вайною і здрадою буржуазэяй стаячай на чале ўлады і дэвалюцыяна да росіччя, яны запоўнілі сваімі грамадзмі вуліцы гораду, крычалі: „Чыхай жыве Камуна!“ Але што мае значэньне гэты новы кліч, у правядзеньні ў жыцьцё, якога яны шукалі паратунку, яны ведалі. Нават гэтага добра ня ведалі правідыры Камунараў, ня мейшыя валежнай тэаратычнай падгатоўкі, яснай сьведомасці сваіх мэтаў, цввёрдасці, рашучасці, арганізаванасці.

Рабочыя таго часу ня мелі моцнай палітычнай партыі, якая б стаўшы спачатку на чале пастаньня, а потым на чале ўлады, была б цёмэнтам, аб'яднаючым усе іх жы-

бецэ, можна быць пэўным, што справа асвабодзеньня працоўнага народу стане на моцны грунт.

І гэта яна прывялася рабынь.

Іплі гадч. Рабочыя, верхаводжанне сваёю камуністычнаю партыяй, нясуць на ўзмацніцца. Яны толькі чакалі часіны, каб з новымі сіламі, абыходзячы абмылі камунараў, дасягнуць сваёй мэты: асвабодзіць працу ад усягоьнага капіталу.

Чаканьне прышлося 46 гадоў. Калі ўсясьветная вайна 1914 араіла падвільны капіталістычнага ўкладу жыцьця, калі сьгначы ў многаміліённыя арміі рабочыя і сяляне аб'ядналіся, арганізаваліся, падлішоў рашучы момат.

Дзень 25 акцябра 1917 г. быў днём пабеда пралетарыату Расей над свёй буржуазэяй

Адгінуюшы ўсе абмылі Парыжскай Камуны, першага досьледу дыктатуры пралетарыату, расейскі пралетарыат хоць і з вялікімі труднасьцямі, ўзмацняючы ўсе свае азваваньні, ішоў к поўнай пабедзе. Большая частка гэтага труднага шляху пройдзена. Ад вайны рабочыя і сяляне ператолзілі к мірнай працы. І як кя бевіцца ўсясьветная буржуазэя, на якія атрыкі няпусьцецца, каб задумць уладу мазалістых ржк, — усё нарэсна. Пралетарыат савецкіх рэспублік не адзін: ён мае сьвайго ўсясьветнага абаронцу, III Ка-

Сьмерць маладзенькага камунара.

(Здарэньні Вялікай Камуны).

А прыскачач пёгла чырвоная кравёю, стакойна глядзіць сьцяна Пер-Лашэза на азвэчаныя твары патачоў.

Апітыя крывёю, як каманьні песнымі ўзводамі стаяць рады вэрсьльскіх убійцаў. Газ паразу паднімаюцца ў іх руках ружжэ, прыслухоўваюцца яны к аднаватвай камандзе — „плі!“ і дзевяткі сьмерць нясуцых куляў уліваюцца ў грудзі зможаных камунараў.

Растуць магілы — стаяць скозіяць у іх волею крыві сматаных катаў.

А з усіх канцоў Парыжу прыводзіць усё новы ахвар.

Зьверства катаў узраслае. Лікуецца буржуазэя, згрудз ушаюся на крывавыя агледзіны — няспыняна крычэць:

— Сьмерць ім! Стратыце, страліце бунтаўшчыкоў!

І падсохшыя кашкі крыві на сьцяне Пер-Лашэза гусьцяцца сьвежымі.

— Вось вядуць, вядуць яшчэ! — крычэць пратажыя таўпа.

Падтоліць новыя грамадкі Камунараў. У таўпегоман, рогаг, крыкі.

Кагы падводзіць к сьцяне старах і маладых, кабет і мужчыя.

Ахв'цэр пастроівае ўзвод. І толькі ён абіраецца камандаваць — „лі!“ — як з радю прыведзёных на расправу ваця вабегале маленькі хлапчук, прыгнаны „табядэцеямі“ падаяліць лёс сваіх старэйшых сіброў.

— Пан ахв'цэр, — крычэць ён, падбигаючы к камандаеру растрельшчыкаў.

Вакол усё амаўжае. Ахв'цэр зьдзіўлена глядзіць на хлопчыка.

— Шго? ало пытае ён.

— Дзволь мне заясьці м ёй мацеры сарэбраныя ча-

муністычны Іатэрнацыянал, які аб'яднае усе самьне лепшыя, самьне сьвяздомыя часткі пралетарыату ўсяго сьвету.

Дыктатура рабочых і сялян якая ў працягу больш як 3-х гадоў, атрымала поўнае свае акрэсьленьне, у зучасны момат з'яўляецца сталёвым молатам, які усё больш і больш руйнуе стары капіталістычны сьвет, каб даць магчымасьць на ўсёй зямлі змагнаваць сацыялізму. У працягу больш як 3-х гадоў мэтану дыктатуры пралетарыату савецкіх рэспублік паказалі сьваю жыцьцёвасць і сілу. Сіла гэта непавядліма, сіла гэта расьце. Бяз ліку замучаныя буржуазэяй парыжскія камунары, могуць спакойна ляжаць у сваіх могілках. За свае абмылі яны папаліліся жыцьцём, але гэтым дэлі м гчымасьць сваім пакаленьням такіх абмылак не рабыць.

На іх касьцёх будуюцца ўсясьветная камуна, падвільнаю якой з'яўляецца Савецкая Расея. Будуючыя гэтага вялікага будынку з'яўляецца дыктатура пралетарыату.

„Сцяпэтам памёр, аб ім можна толькі гаварыць на панікіде“ — кажа буржуаістосык пасля зьніштажэньня Парыжскай Камуны.

Сац'ялізм жыве, аб ім гавораць на ўсім сьвеце. Яго ўваскрэсла дыктатура пралетарыату, правядзіма ў жацьцё камуністычнай партыяй.

Сьц. Булат.

Я вярнуўся, пан ахв'цэр! — паведаміў маладзенькі камунар, выпраўніўшы свё абяцаньне.

Ахв'цэр і ўсе тые, хто былі гадч, калі хлапец прасіўся пусьпіць яго к мацеры — ашадомленч. Аднак кат перамагае чалавэка ў ахв'цэра і бы хутка крычэць:

— Адвядзіце яго к сьцяне! Хлапчука адводзіць і стываць побач з другімі.

— Каманда — плі! — камандуе ахв'цэр.

І болей дэстатку куль правізьвіць цела маладога вакаі за свёоду, за агульнае вывадзёньне працоўнага народу ўсяго сьвету. Яно падае на целы другіх, сталых вака.

В усьіх загалінае дух ад нейкага дзікага козынту.

— Г-г-г! правосіца гучшаю цаганай таўпе!

А пад яе гул цягнецца да лейшая праца катаў.

То іды ўміраньне Вялікай Камуны.

Ц. Г.

Дзень Парыжскай Камуны на вёсцы.

К 18 ськазіку, дню сьвяткаваньня Парыжскай Камуны, павятовы камітэт партыі разслаў на ўсяму Менскаму цвёту прамоўцаў па ўсіх вадзёцх дзета шырокага і урачыстага правядзеньня гэтага дня на вёсцы. Намечана ўстройства мітынгаў, канцэртаў і спектакляў.

Павятовы камітэт партыі так сама прапанаваў усім вясковым культурна асьветным гурткам, як мага лепш і урачысьцэй правесці гэты вялікі дзень працоўных грамад.

Адозва да войск 7 арміі.

Абвешчаны наступны прыказ да войск 7-й арміі: „Вёсць п'уанне весткі, што крапштадкія матросы і чырвонаармейцы, абманутыя і падвільны на мацэж белагвардзейскімі загаворшчыкамі, пачынаюць разумець сваю абмылку і сваю віну перал работніцка-сялянскай Расеяй. Заправілі праступнага крапштадзкага мецажа старанна распаўсюджваюць чуткі, што Савецкія войскі ня прымуць перабжчэнкаў з Крапштаду, а растрельваюць іх. Само сабою аразумела, што ніхто з перабжчэнкаў на наш бок ня быў і ня будзе растрелены, Гэтае падоханьне растрелам. патрэбна падляцам дзеля таго, каб ахаваць хая б на дзень сваю скуру. Гэта патрэбна тым, хто запрашае старах крапштадзкіх падляцоў, як блушага камандэра трэдоўту „Севастопаль“ царскага капітана першае рангі Вількена, якога ненавідзелі бальтэцкія матросы, але які цв'цэр пачуў адвагу, каб паавіцца ў Крапштаде. Ним не патрэбна жыцьцё абманутых влезныя матросу і чырвонаармейцаў. Нам трэба, каб Бальтэцкі ф'іг стаў аноў Чырвоным, і каб Крапштад ст'уся аноў чырвонай кр'пасьцю. Такіе давайце ж верч агентам Аянтант. Пакідайце Крапштад. Гэтае сучаснае гняздо козгр-рэвалюцыі, калі ано будзе далей працівіцца, тутка сустрае сваю пагібель. Ратуіце завабвы рэвалюцыі, пакуль яшчэ ня позна. Савецкая ўлада прыкае вам, матросы і чырвонаармейцы, поўную негачэпнасць.“

он. Я ён аддам іх, хай будзе тамяцьцо ён і падмогай. Я прыду, пан ахв'цэр — я вярнусь.

Шчырасьць просьбі хлапчука раймае сэрца ката.

— Ідзі гавора ахв'цэр.

Усе глядзяць, як радасна хлапчук прабіраецца праз гущу людзей і хавецца на ўсьцягу вулчч.

— Зваўся, — шкадуе т'у па.

— Ах! ён ня вернецца, — думае ахв'цэр і сэрца ката спыгадае, што выпусьца да зрук ахв'цэру.

І ахв'цэр з большай рашучасьцю канчае з прытаўленьні к сьцяне. „Плі! плі!“ чуцен яго голас.

Сьвшчуць кулі, сьвнца дымок, валацца на зямлю бяздупнэце целы.

Як і учора, як заучора, як ужо некалькі дэч. Хто б мог бы спакойна глядзец на гэца? Толькі амаломленая дэкасьцю, зьверствам і наглай сьмерцю буржуаіна погачь не цярэ цікавасці к гібелі сваіх зьяможаных ворагаў. Яе сьвята — яе панавацьне.

— Сгралай, стратні! Казьні іх, казыні бунтаўшчыкоў, — бы машыны перажываюць ява бясьордыя, страшныя, губіцельныя словы.

Так час ідзе.

Адчакаве к усяму сонца робць сваю шлях у небе. Усіх вочы ўстрэмлены на запырсканую сьцяну Пер-Лашэза.

— Пан ахв'цэр, пан ахв'цэр! — чуецца дзіпячы голас, перабывае гоман і наг' стрэль.

Усё змаўжае.

Той жа хлопчык, які выдаў на адпр'оўся заясьці мацеры гадзіньнік, проста бег к ахв'цэру.

